

ความเคลื่อนไหวทางสังคมของขบวนการฝ่ายขวา กับการประกอบสร้างความหวาดกลัว: ศึกษาผ่านปฏิบัติการใช้ข้อกล่าวหา “หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ” ในความขัดแย้งทางการเมืองไทยปัจจุบัน¹

Right-Wing Social Movements and Civic Terror
Construction: A Case Study of the Enforcement of
Lèse-Majesté in Contemporary Thai Political Conflict

นพพล อาชามาส²

Noppon Archamas

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมฝ่ายขวาที่ขับเคลื่อนโดยชุดวาทกรรม “ปกป้องสถาบันกษัตริย์” ในความขัดแย้งทางการเมืองไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยพิจารณาขบวนการนี้ในฐานะขบวนการโต้กลับต่อขบวนการ “คนเสื้อแดง” ที่ในระดับมวลชนจำนวนมากมีการเปลี่ยนแปลงความคิดทางการเมืองไปในลักษณะที่ถึงราก นำไปสู่การแสดงออกในลักษณะที่วิพากษ์วิจารณ์สถานะบทบาทของสถาบันกษัตริย์มากขึ้น ทำให้คนกลุ่มที่มีอุดมการณ์ชาตินิยมกระแสหลัก ออกมารวมตัวเคลื่อนไหวตอบโต้ และพยายามหยุดยั้งการเติบโตของขบวนการปรปักษ์ ขบวนการนี้ได้ใช้วาทศิลป์ของความกลัวและภัยคุกคามในการขับเคลื่อนให้เกิดการรวมตัวใช้วาทกรรมการปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ในการสร้างความชอบธรรมในการเคลื่อนไหว ใช้กฎหมาย “หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ” และการลงทัณฑ์ทางสังคมเป็นเครื่องมือกดดันฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง

บทความนี้ยังชี้ชวนให้พิจารณาแนวคิดขบวนการทางสังคมว่าไม่สามารถมองในฐานะเพียงคู่ตรงกันข้ามกับรัฐ แต่ขบวนการสามารถกลายเป็นกลไกที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของรัฐบาล และช่วยแพร่ขยายความกลัวออกไปในสังคมได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้นด้วย

คำสำคัญ: ขบวนการฝ่ายขวา, ขบวนการโต้กลับ, ความหวาดหวั่นโดยพลเมือง, หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ, มาตรา 112

Abstract

This article examines the right-wing movement which, in the past decade of Thai political conflict, has raised the supposedly justified flag of “to Protect the Monarchy” discourses. These discourses serve as a counter-movement against the radically wised-up Red Shirt’s masses, which has generated critical expressions towards the role of the Monarchy in varying degrees. Consequently, some established groups joined in their attempts to retaliate and stop the growth of their common oppositions. This movement deploys the rhetoric of fear, threat and enforcement of *lèse-majesté* law including social sanctions as political suppression tools. Also, herein, the social movement concept considerably suggests that a movement can go beyond a simple opposition to the state. Rather, it can become a mechanism to support the state apparatus to help spreading fear to its broader society.

Keywords: Right-Wing Movement, Counter-movement, Civic Terror, *Lèse-Majesté*, Article 112

บทนำ

การเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของการฟ้องร้องและดำเนินคดีด้วยประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “กฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ”³ กลายเป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่เราได้เห็นชัดเจนในความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของการฉ้อโกงใช้ข้อกล่าวหาในการกลั่นแกล้งทางการเมือง และในแง่ของการใช้กดปราบความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่าง แรงผลักดันอันทำให้การบังคับใช้กฎหมายมาตรานี้เพิ่มมากขึ้น ไม่ใช่เกิดจากเพียงแนวนโยบายของรัฐบาลหรือการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐ แต่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคมเอง ซึ่งใช้ข้อหาดำเนินการต่อฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองอย่างเข้มข้น

ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มองค์กรเหล่านี้โดยส่วนใหญ่เป็นส่วนหนึ่งของปีกขบวนการเคลื่อนไหวอนุรักษ์นิยม ที่มีพัฒนาการเรื่อยมาจาก “พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” จนถึง “คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (กปปส.) ซึ่งเป็นขบวนการที่เคลื่อนไหวต่อต้านต่อสิ่งที่พวกเขาเรียกรวมๆ ว่า “ระบอบทักษิณ”

ภายใต้ขบวนการใหญ่เหล่านี้ ยังมีกลุ่มองค์กรย่อยๆ ที่มีลักษณะเป็นอิสระจากขบวนการเคลื่อนไหวใหญ่นั้น เช่น กลุ่มราษฎรอาสาปกป้องสถาบัน กลุ่มองค์กรเก็บขยะแผ่นดิน ชมรมคนรักในหลวง เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้มีประเด็นและเป้าหมายในการเคลื่อนไหวที่เน้นโดยเฉพาะในเรื่องการ “ปกป้องสถาบันกษัตริย์” โดยตรง นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการเคลื่อนไหวบนโลกออนไลน์ ซึ่งจำนวนมากไม่ได้มีการเปิดเผยตัวตน แต่เคลื่อนไหวผ่านหน้าเว็บไซต์หรือหน้าเพจต่างๆ ที่ใช้ในการไล่ล่าบุคคลซึ่งแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง

อีกทั้งนอกเหนือจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่างๆ ดังกล่าว ก็ยังมีการดำเนินงานของรัฐเอง ที่ทำการจัดตั้งพลเมืองในลักษณะเป็นโครงการที่เน้นประเด็นการปกป้องสถาบันกษัตริย์โดยตรง และการคอยทำหน้าที่ในการสอดส่องจับตา

ความเคลื่อนไหวของพลเมืองด้วยตนเอง โดยเฉพาะในโลกออนไลน์ โครงการเหล่านี้ดำเนินงานโดยหน่วยงานต่าง ๆ กัน เช่น โครงการอาสาสมัครปกป้องสถาบัน โครงการลูกเสือบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือโครงการรณรงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นต้น

กลุ่ม องค์กร และโครงการต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่างกันไปในช่วงความขัดแย้งทางการเมืองที่ผ่านมาเกือบทศวรรษ แต่มีการดำเนินการในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน เช่น การรณรงค์หรือจัดอบรมในประเด็นเรื่องความจงรักภักดีและการปกป้องสถาบันกษัตริย์ การเข้าแจ้งความร้องทุกข์กล่าวโทษผู้ที่เห็นว่าแสดงออกเข้าข่ายความผิดมาตรา 112⁴ การสอดส่องจับตากลุ่มเป้าหมายหรือฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง การแทรกแซงทางสังคม-เสียบปะจวนข้อมูลส่วนบุคคล และการเคลื่อนไหวผลักดันหน่วยงานรัฐต่าง ๆ เป็นต้น

คำถามที่น่าสนใจภายใต้ปรากฏการณ์เหล่านี้ คือ ขบวนการที่มีลักษณะอนุรักษ์นิยม ซึ่งมีผลผลักดันการบังคับใช้มาตรา 112 ให้เพิ่มขึ้นและขยายตัวไปเกิดขึ้นในบริบทการเมืองปัจจุบันได้อย่างไร ขบวนการเหล่านี้มีพัฒนาการของการเคลื่อนไหวอย่างไรในช่วงเกือบทศวรรษที่ผ่านมาของความขัดแย้งทางการเมือง และขบวนการเหล่านี้มีชุดความคิด อุดมการณ์ หรือวาทกรรมที่ถูกใช้ร่วมกันอย่างไร ทั้งมียุทธวิธีในการเคลื่อนไหวอย่างไรบ้าง

บทความนี้นำเสนอว่าการก่อตัวของขบวนการฝ่ายอนุรักษ์นิยมหรือฝ่ายขวาที่สัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวเพื่อ “ปกป้องสถาบันกษัตริย์” ในบริบทความขัดแย้งการเมืองไทยช่วงหลายปีที่ผ่านมา เกิดขึ้นในลักษณะเป็นขบวนการโต้กลับ (counter-movement) ต่อการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและอุดมการณ์ของผู้คนที่มีลักษณะท้าทายและตั้งคำถามต่ออุดมการณ์ชาตินิยมไทยกระแสหลักมากขึ้น โดยมีวาทกรรม “ปกป้องสถาบัน” การใช้กฎหมายมาตรา 112 และการลงโทษทางสังคม เป็นเครื่องมือสำคัญในการระบับยับยั้งการแสดงออกของกลุ่มหรือบุคคลที่มีความคิดทางการเมืองต่างออกไป ขบวนการเหล่านี้มีทั้งกลุ่มที่จัดตั้งผ่านหน่วยงานของรัฐ กลุ่มที่เป็นอิสระแต่ดำเนินงานคู่ขนานกับรัฐ กระทั่งดำเนินการในลักษณะที่เป็นยิ่งกว่ารัฐเอง จนเกิดสภาพที่รัฐกับประชาสังคมซ้อนทับกันจนแทบจะแยกจากกัน

ไม่ออก เครือข่ายขบวนการเหล่านี้ดำเนินการโดยใช้ยุทธวิธีการสร้างความหวาดกลัว กดปราบความเคลื่อนไหวของฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองของตน ขณะเดียวกัน ก็ใช้ความกลัว “ภัยคุกคาม” ต่อสถาบันกษัตริย์ ในการขับเคลื่อนหรือส่งเสริมผู้คน ให้รวมตัวกันหรือแสดงออกร่วมกัน

ผู้เขียนจะเริ่มต้นจากการทบทวนการศึกษาบางส่วนเกี่ยวกับขบวนการโต้กลับ และขบวนการฝ่ายขวาหรือนักรัษนิยม จากนั้นจะกล่าวถึงบริบทของการก่อตัวของขบวนการอนักรัษนิยมที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้มาตรา 112 ในความขัดแย้งทางการเมืองไทยปัจจุบัน พร้อมกับพิจารณาพัฒนาการ ชุดความคิดร่วม และยุทธวิธีการกดปราบฝ่ายปรปักษ์ที่ขบวนการเหล่านี้ใช้ โดยใช้กรณีตัวอย่าง การเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรฝ่ายขวาที่ยังมีบทบาทในปัจจุบัน ได้แก่ องค์กรเก็บขยะแผ่นดิน และชมรมคนรักในหลวง ร่วมในการพิจารณา

ขบวนการโต้กลับและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมฝ่ายขวา

นอกจากการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในลักษณะที่พิจารณาการเคลื่อนไหว กดดัน ต่อรอง หรือต่อสู้กับคู่ขัดแย้งอย่างรัฐโดยปกติแล้ว ขบวนการทางสังคมบางลักษณะยังมีคู่ขัดแย้งหรือจุดหลักของความขัดแย้งที่ไม่ใช่รัฐ และการเคลื่อนไหวก็ไม่ใช่การปะทะกับอำนาจรัฐโดยตรง แต่เป็นความขัดแย้งระหว่างขบวนการทางสังคมด้วยกันเอง

แนวคิดสำคัญประการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้อธิบายความขัดแย้งระหว่างขบวนการทางสังคมด้วยกันเอง คือแนวคิด “ขบวนการโต้กลับ” (counter-movement)⁵ ซึ่งหมายถึงขบวนการทางสังคมที่มีความต้องการ ข้อเรียกร้องที่ตรงข้ามกันกับของขบวนการทางสังคม โดยข้อเรียกร้องของฝ่ายต่อต้านมักจะถูกกระตุ้นจากข้อเรียกร้องของขบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นก่อน ฝ่ายต่อต้านในความหมายหนึ่งจึงมีลักษณะเป็นขบวนการโต้กลับ (reactive movement) หรือขบวนการปรปักษ์ (opposing movement) ซึ่งมีจุดหมายตรงกันข้ามกับขบวนการทางสังคมบุกเบิก (initiative movement) ที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้า (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552: 110-11) โดยคำนิยามกว้างๆ ขบวนการโต้กลับเป็นได้ทั้งขบวนการที่มี

อุดมการณ์ทางการเมืองแบบซ้าย เสรีนิยม หรืออนุรักษนิยมก็ได้ ขอเพียงแต่ถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อตอบโต้กับขบวนการเคลื่อนไหวฝ่ายตรงข้าม

การเกิดขึ้นของขบวนการโต้กลับมีได้หลายเหตุปัจจัย ตั้งแต่ความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ ความเชื่อที่แต่ละกลุ่มเห็นแตกต่างกัน โดยการเคลื่อนไหวที่ทำทายต่อสถานภาพและความมั่นคงทางสังคม (status quo) กระตุ้นให้กลุ่ม/องค์กร หรือสถาบันที่ลงรากปักฐานในสังคม (established group) ออกมาเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านหรือปกป้องสถานะเดิม และกลายเป็นฝ่ายต่อต้าน อีกทั้งความสำเร็จและระดับความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายของขบวนการทางสังคมยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่กระตุ้นให้เกิดฝ่ายต่อต้าน เพราะฝ่ายตรงข้ามมักจะมองว่าความสำเร็จของขบวนการเป็นการคุกคามต่อกลุ่มตน เช่น กรณีที่ศาลสูงสหรัฐอเมริกา ยอมรับว่าการทำแท้งเป็นเรื่องถูกกฎหมายในปี ค.ศ.1973 ก็ได้ทำให้เกิดฝ่ายต่อต้านขึ้น คือขบวนการต่อต้านการทำแท้งเสรี เป็นต้น (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552: 110-12)

ในงานของ Kathleen M. Blee และ Kimberly A. Creasap (2010) ได้ทบทวนแนวคิดในการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยได้แยกความแตกต่างระหว่างขบวนการอนุรักษนิยม (conservative movement) กับขบวนการฝ่ายขวา (right-wing movement) งานชิ้นนี้อธิบายว่าขบวนการอนุรักษนิยมเป็นขบวนการเคลื่อนไหวที่สนับสนุนความรักชาติ ทุนนิยมที่ลงทุนได้อย่างเสรี และ/หรือระเบียบทางศีลธรรมตามประเพณี โดยการใช้ความรุนแรงไม่ได้เป็นวิธีการหรือเป้าหมายอย่างเด่นชัดของขบวนการ ขณะที่ขบวนการฝ่ายขวาเป็นขบวนการที่เน้นเคลื่อนไหวโดยตรงในประเด็นเรื่องเชื้อชาติหรือชาติพันธุ์ และ/หรือสนับสนุนความรุนแรงในฐานะวิธีการหรือเป้าหมายเบื้องต้น แต่ Blee กับ Creasap ก็ยอมรับว่าในทางปฏิบัติยากจะแยกกันได้เด็ดขาด เพราะในขบวนการหนึ่ง ๆ อาจจะมีทั้งลักษณะของความอนุรักษนิยมและลักษณะฝ่ายขวาไปพร้อม ๆ กัน

Blee และ Creasap (2010) อธิบายว่า ขบวนการฝ่ายขวามีแนวโน้มที่จะตระหนักว่าพวกเขาต่อต้านอะไร มากกว่าตระหนักว่าพวกเขาสันับสนุนอะไร และในฐานะขบวนการโต้กลับ (counter-movement) ทั้งวาทศิลป์และยุทธวิธีมักมีลักษณะที่ได้รับอิทธิพลจากขบวนการที่ตรงข้ามกัน เช่น ขบวนการที่สนับสนุน

คนผิวขาวหยิบยืมลโลแกนจากขบวนการสิทธิพลเมือง และอ้างถึงสิทธิความเท่าเทียมสำหรับคนผิวขาว หรือขบวนการฝ่ายขวาในอังกฤษพัฒนายุทธวิธีการบอยคอตต่อธุรกิจที่เจ้าของไม่ใช่คนผิวขาว เช่นเดียวกับยุทธวิธีของขบวนการฝ่ายก้าวหน้า ขบวนการเหล่านี้จึงใช้วาทกรรมของเสรีภาพ สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล เพื่อให้ความชอบธรรมกับการครอบงำทางเศรษฐกิจและการเมืองของคนผิวขาวต่อไป

Blee และ Creasap (2010) เสนอว่า ขบวนการฝ่ายขวาและอนุรักษนิยมจำนวนมากยังใช้ยุทธวิธีที่คล้ายคลึงกัน คือฉวยใช้วาทศิลป์ของความไม่มั่นคง ความกลัว และภัยคุกคาม จนกล่าวได้ว่าอาการกลัวคนแปลกหน้าหรือกลัวคนอื่น (xenophobia) เป็นคุณลักษณะที่มีอย่างกว้างขวางในขบวนการฝ่ายขวาทั่วโลก อีกทั้งความรุนแรงยังเป็นลักษณะเด่นของขบวนการฝ่ายขวา โดยอาจเป็นยุทธวิธีทางเลือกเพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมาย และโดยมากเน้นเป้าหมายไปที่กลุ่มที่ถูกรับรู้ว่าเป็น “ศัตรู”

การใช้เครื่องมือของการสร้างความกลัว ความไม่มั่นคง และภัยคุกคามดังกล่าว เป็นยุทธวิธีหนึ่งที่สำคัญของขบวนการฝ่ายขวาหรือของรัฐบาลในการกดปราบและหยุดยั้งขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เป็นปรปักษ์ในงานของธงชัย วินิจจะกูล (2551) ได้เสนอว่า ประชาสังคมเองต่างหากที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเป็นผู้ค้ำจุนกลไกของความกลัวให้คงอยู่ได้มากกว่ารัฐเสียอีก ซึ่งอำนาจในกลไกแบบนี้ไม่ได้แสดงออกด้วยเครื่องแบบหรืออะไรก็ตามที่แสดงอำนาจของรัฐ แต่คือประชาชนธรรมดาที่ยอมเป็นหูตาให้แก่รัฐ ซึ่งภาวะแบบนี้ทำให้เกิดการขยายตัวของความกลัวครอบงำ กลัวประชาชนด้วยกันเอง นำไปสู่การเซนเซอร์ตัวเอง (self-censorship)

ในบริบทสังคมไทย งานศึกษาขบวนการประชาชนฝ่ายขวาโดยส่วนมากเป็นงานศึกษาในช่วงก่อนหน้าและระหว่างเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งมีการเติบโตของกลุ่มฝ่ายขวาต่าง ๆ อย่างเข้มข้น ตัวอย่างเช่น งานของประจักษ์ ก้องกีรติ (2551) ศึกษาการเคลื่อนไหวของขบวนการฝ่ายขวาในช่วงระหว่างปี 2516-2519 ในฐานะขบวนการโต้กลับต่อการเติบโตของขบวนการแนวร่วมฝ่ายซ้ายและขบวนการนักศึกษา โดยศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่อธิบายการเกิดขึ้นและความสำเร็จของขบวนการฝ่ายขวาในช่วงนั้น หรืองานศึกษาขบวนการลูกเสือ

ชาวบ้านในช่วงระหว่างเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ของ Katherine Bowie (1997) ที่ชี้ให้เห็นว่าองค์กรลูกเสือชาวบ้านกลายเป็นผู้กระทำการให้รัฐ (agencies of state) และถูกใช้ปฏิบัติการทางการเมืองในช่วงที่สังคมการเมืองมีปัญหาความตึงเครียด โดยเข้าไปคอยเป็นหูเป็นตาให้กับรัฐ กระทั่งใช้ความรุนแรงแทนรัฐ ผ่านการสร้างอุดมการณ์ที่ทำงานผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ

นอกจากงานศึกษาขบวนการฝ่ายขวาในบริบทเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 แล้ว ยังไม่ค่อยมีการพิจารณาศึกษาขบวนการฝ่ายขวาที่ขยายตัวและมีบทบาทในช่วงความขัดแย้งทางการเมืองในสถานการณ์ปัจจุบัน โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวโดยอาศัยวาทกรรม “ปกป้องสถาบันกษัตริย์” ในบทความนี้จะพิจารณาขบวนการฝ่ายขวาในช่วงเกือบทศวรรษที่ผ่านมา ในฐานะขบวนการโต้กลับต่อขบวนการเคลื่อนไหวที่ถูกเรียก ๆ รวมว่า “ขบวนการเสื้อแดง”

พัฒนาการของขบวนการฝ่ายขวาในฐานะขบวนการโต้กลับ (พ.ศ.2548-2558)

กระแสแนวคิดและการเคลื่อนไหวในการ “ปกป้องสถาบันกษัตริย์” โดยตรง ไม่ใช่สิ่งที่เข้มข้นมาอย่างต่อเนื่องในสังคมการเมืองไทย แต่เกิดขึ้นภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองในบางบริบท โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดอุดมการณ์และการเคลื่อนไหวที่มีลักษณะท้าทายต่ออุดมการณ์ชาตินิยมกระแสหลัก หรืออุดมการณ์กษัตริย์นิยมของไทยในวงกว้าง เช่น ในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ท่ามกลางการเติบโตของขบวนการนักศึกษาและขบวนการฝ่ายซ้าย ซึ่งเคลื่อนไหวในลักษณะที่กระทบต่อความเชื่อตามจารีตประเพณีเดิมมากขึ้น นำไปสู่การจัดตั้งขบวนการฝ่ายขวาหลายกลุ่ม ทั้งกระติ่งแดง ลูกเสือชาวบ้าน และนวพล เพื่อตอบโต้การรวมตัวของฝ่ายซ้าย กระทั่งใช้ความรุนแรงหยุดยั้งขบวนการนักศึกษาประชาชนในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 (ดูใน ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2551; Katherine Bowie, 1997)

ภายหลังการสิ้นสุดของการต่อสู้ในเขตป่าเขา และกระแสสังคมนิยมคอมมิวนิสต์เริ่มลดบทบาทลงในช่วงทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา ความเคลื่อนไหวของขบวนการฝ่ายขวาเองก็ลดบทบาทลง เนื่องจากความจำเป็นในการจัดตั้งขบวนการเพื่อตอบโต้ฝ่ายตรงข้ามเริ่มลดลง การเผยแพร่อุดมการณ์ราชาชาตินิยมสามารถดำเนินไปโดยไม่ต้องอาศัยยุทธวิธีการเคลื่อนไหวมวลชนในทางการเมืองมากนัก ขณะที่การสถาปนาอำนาจนำของสถาบันพระมหากษัตริย์ก็เป็นอย่างเข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งแต่ทศวรรษนั้นเป็นต้นมา

เช่นเดียวกับความขัดแย้งของการเมืองในช่วงปัจจุบัน ที่ขบวนการฝ่ายขวาที่ชูประเด็นการปกป้องสถาบันกษัตริย์ เกิดขึ้นภายใต้ปรากฏการณ์การขยายตัวของความคิดที่ท้าทายต่ออุดมการณ์ชาตินิยมไทย โดยเฉพาะการตั้งคำถามต่อสถานะและบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในสังคมการเมืองไทยในหมู่คนจำนวนมากอย่างไม่เคยมีมาก่อน ซึ่งถูกเรียกว่าปรากฏการณ์ “ตาสว่าง” โดยเฉพาะในหมู่ “คนเสื้อแดง” อันนำไปสู่การแสดงออกทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ที่มีลักษณะถึงรากมากขึ้น ทั้งในเชิงปัจเจกและการรวมกลุ่ม⁶

ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นภายใต้บริบทความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของเศรษฐกิจสังคมไทยในช่วงสองสามทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้เกิดคนกลุ่มใหม่ ๆ ในสังคมไทย โดยเฉพาะกลุ่มที่เรียกกันว่า “คนชั้นกลางระดับล่าง” หรือ “คนชั้นกลางใหม่” ซึ่งก่อนหน้านี้ยังไม่มีบทบาททางการเมืองในระดับชาติโดยตรงมากนัก เมื่อเทียบกับชนชั้นอื่น ๆ คนกลุ่มนี้ได้กลายมาเป็นฐานผู้สนับสนุนหลักของพรรคไทยรักไทย และรัฐบาลของทักษิณ ชินวัตร (ดูการวิเคราะห์เรื่องนี้ในอภิชาติ สถิตนิรามัย, 2553) แต่ภายใต้ความเคลื่อนไหวของขบวนการที่พยายามล้มล้างรัฐบาลจากการเลือกตั้งด้วยยุทธวิธีต่าง ๆ ทั้งการเคลื่อนไหวมวลชน การใช้อำนาจองค์กรอิสระ-ศาล การรัฐประหาร รวมทั้งการแสดงออกของสถาบันกษัตริย์ในความขัดแย้ง ทำให้เกิดการเรียนรู้ของกลุ่มคนชั้นกลางระดับล่างนี้จากประสบการณ์ทางการเมืองของตนเอง และจากบริบทการขยายตัวของโลกาภิวัตน์และข้อมูลข่าวสาร นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิดและจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองในวงกว้าง โดยความรู้ชุดสำคัญคือการตระหนักในเรื่องเครือข่าย

ทางการเมืองของชนชั้นนำ และปัญหาเรื่องสถานะและบทบาทของสถาบันกษัตริย์ ในการเมืองไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ นำไปสู่อุดมการณ์ที่ตรงกันข้ามกับราชาชาตินิยม หรือกษัตริย์นิยมในสังคมไทย

หากแต่การเรียนรู้เหล่านี้ไม่ได้เกิดจากความตั้งใจในการเคลื่อนไหวของ “ขบวนการเสื้อแดง” ที่ขึ้นอยู่กับแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) หรือแกนนำ นปช. เองโดยตรงแต่อย่างใด หากเกิดจากปฏิบัติการทางการเมืองต่าง ๆ ของฝ่ายชนชั้นนำเองในระหว่างความขัดแย้งทางการเมือง พร้อมกับการแพร่กระจายผ่านสื่อสมัยใหม่ และบทบาทของกลุ่มอิสระต่างๆ ใน ขบวนการเสื้อแดง ได้นำไปสู่การเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกทางการเมืองและการแสดงออกในทางตอบโต้มากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในการชุมนุมบนท้องถนนและในโลกออนไลน์ (ตุกรณศึกษาเสื้อแดงในจังหวัดเชียงใหม่ได้ใน ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี และคณะ, 2556)

งานของอุเซนทร์ เชียงเสน (2554) ได้พิจารณาขบวนการเสื้อแดงในฐานะ ขบวนการโต้กลับของขบวนการพันธมิตรฯ หรือ “คนเสื้อเหลือง” โดยการก่อเกิด และพัฒนาการขบวนการเสื้อแดงสัมพันธ์กับขบวนการ “โค่นล้ม” ทักษิณ-พรรคไทยรักไทย ในลักษณะมีข้อเรียกร้องและความต้องการตรงข้ามกัน จุดร่วมของขบวนการนี้คือการเป็นผู้สนับสนุน “ทักษิณ-ไทยรักไทย” การเคลื่อนไหวของ ขบวนการเป็นการตอบโต้ต่อขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อโค่นล้มทักษิณ-ไทยรักไทย ซึ่งโค่นล้มประชาธิปไตยไปพร้อมกันด้วย การกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งค่อย ๆ ทำให้ คนเสื้อแดงมีลักษณะ “ถึงราก” หรือนำไปสู่ปรากฏการณ์ “ตาสว่าง” คือเห็นปัญหา และ “วิพากษ์วิจารณ์สถานะและอำนาจของสถาบันพระมหากษัตริย์” มากขึ้นเรื่อย ๆ

ขณะเดียวกัน ภายใต้ปรากฏการณ์ดังกล่าว ก็ค่อย ๆ ปรากฏขบวนการ เคลื่อนไหวที่บูรณาการ “การปกป้องสถาบันกษัตริย์” โดยตรงอย่างชัดเจนมากขึ้น คู่ขนานกันไปกับขบวนการอนุรักษ์นิยม ที่เคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลของฝ่ายที่ ขบวนการเหล่านี้เรียกว่าเป็น “ระบอบทักษิณ” กลุ่มองค์กร “ปกป้องสถาบันกษัตริย์” เหล่านี้เคลื่อนไหวและดำเนินการเป็นอิสระจากขบวนการใหญ่ดังกล่าว แม้อาจ มีแนวคิดหรือบุคคลที่ซ้อนทับกันอยู่บ้าง แต่ไม่ได้อยู่ภายใต้กันและกัน ขบวนการ

เหล่านี้มีลักษณะเป็นขบวนการโต้กลับ (counter-movement) ต่อการเติบโตขึ้นของ ขบวนการเสื้อแดง ในกลุ่มที่มีความคิดท้าทายต่ออุดมการณ์ชาตินิยมไทยกระแสหลัก มากขึ้น อันกลายเป็น “ภัยคุกคาม” ทั้งต่ออุดมการณ์ของชาติ และสถานะอำนาจ ในโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมเดิม ซึ่งผลักดันให้เกิดการรวมตัวเป็นขบวนการ ทางสังคม เพื่อตอบโต้ต่อการเคลื่อนไหวดังกล่าวอีกต่อหนึ่ง⁷

ความเห็นที่สะท้อนเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี คือความเห็นของนายแพทย์ตุลย์ สิทธิสมวงศ์ แกนนำกลุ่มเสื้อหลากสี (สัมภาษณ์ 19 สิงหาคม 2555) เมื่อผู้เขียนได้ สอบถามถึงสาเหตุการเคลื่อนไหวในประเด็นการปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ และสาเหตุที่การใช้มาตรา 112 เพิ่มมากขึ้นในสังคมไทยอย่างไม่เคยมีมาก่อน นายแพทย์ตุลย์ระบุว่า

“คนที่รักในหลวงนะ อย่างผมรักในหลวงตั้งแต่เด็ก แต่ผมไม่เคยพูดเลย ผมเป็นคนที่ไม่เคยพูดเลย ผมรักพ่อผมรักแม่ แต่ลองดูซิว่าถ้ามีอะไร ที่จะต้องแสดงความรักพ่อรักแม่อย่างที่เป็นแบบว่าสูงสุดเนี่ยนะ มันจะออกมาจากใจผมเลย คนที่เขารักในหลวงและแสดงออกช่วงนี้ เกิดขึ้นเพราะไฉ่พวกหมิ่นฯ ในหลวงนะ เขารักกันอยู่แล้ว รักมานานแล้ว บ้านผมยังไม่มีรูปพ่อแม่ผมเลย พ่อแม่ผมอยู่ที่ใจ ผมไม่ต้องติด รูปพ่อแม่ผมเพื่อที่จะระลึกถึงท่าน...ผมเรียกมันว่าเป็นการแสดงออก ได้ตอบคนที่มาหมิ่นฯ คนที่เรารัก”

นอกเหนือจากการเคลื่อนไหวชุมนุมหรือรณรงค์โดยทั่วไป ขบวนการเหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งที่ผลักดันให้เกิดการใช้มาตรา 112 ซึ่งเป็นกฎหมายที่เปิดโอกาส ให้ใครก็ได้เป็นผู้แจ้งความร้องทุกข์กล่าวโทษ และมีโทษค่อนข้างรุนแรงทั้งในทาง กฎหมายและสังคม ให้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการกดปราบการเติบโตและ การเคลื่อนไหวของขบวนการปรีกษา โดยขบวนการประชาชนฝ่ายขวาที่สัมพันธ์ กับการใช้วาทกรรมปกป้องสถาบันกษัตริย์และการใช้มาตรา 112 นั้น ค่อยๆ มีพัฒนาการจากการพยายามดำเนินการจัดตั้งผ่านหน่วยงานของรัฐโดยตรง และ การเคลื่อนไหวอย่างกระจัดกระจายในฐานะปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มขนาดเล็ก

ไปสู่การมีลักษณะการรวมตัวจัดตั้งอย่างเป็นระบบและเป็นทางการมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ แต่แสดงตนเป็นกลุ่มองค์กรที่เป็น “อิสระจากรัฐ”

หลังปรากฏการณ์ “ตาสว่าง” ในช่วงปี 2552 ทำให้เกิดการแสดงออกในประเด็นสถาบันกษัตริย์เพิ่มมากขึ้น⁸ และการเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดง ทั้งในการชุมนุมใหญ่ปี 2552 และ 2553 นอกจากจะทำให้หน่วยงานรัฐพยายามใช้กฎหมายมาตรา 112 และมาตรการต่างๆ อย่างเข้มข้นขึ้นแล้ว ฝ่ายรัฐเองยังอาศัยยุทธวิธีการจัดตั้งประชาชนในการเข้ามาเป็นหูเป็นตา ผ่านโครงการจัดตั้งเครือข่ายพลเมืองในรูปแบบต่างๆ เช่น ในสมัยรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ ภายใต้การนำของกระทรวงมหาดไทย ได้ดำเนินการให้การกรมการปกครองก่อตั้ง “โครงการอาสาสมัครปกป้องสถาบัน” ขึ้นในช่วงต้นเดือนพฤษภาคม 2553⁹ โดยให้จังหวัดต่างๆ ดำเนินการรวบรวมรายชื่ออาสาสมัครส่งให้กระทรวง และจัดให้มีการอบรมชาวบ้านในพื้นที่ตามหลักสูตรกว้างๆ ที่กำหนดจากส่วนกลาง เพื่อดำเนินการตั้งเป็นอาสาสมัครเฝ้าระวังด้านความมั่นคงและการล่วงละเมิดสถาบันภายในชุมชน

ด้านกระทรวงไอซีที ก็ได้มีการจัดตั้ง “โครงการลูกเสือบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Cyber Scout)” (กรกฎาคม 2553) มีเป้าหมายเพื่อสร้างกลุ่มอาสาสมัครในการเฝ้าระวังสอดส่องการกระทำความผิด และข้อมูลที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสม หรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศและสถาบันกษัตริย์ โครงการนี้มีการอบรมอาสาสมัครและอบรมนักเรียนในสถานศึกษาต่างๆ มาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

นอกจากการพยายามจัดตั้งประชาชนผ่านโครงการของรัฐเอง ในช่วงแรกๆ ของกระแสการรวมตัว “ปกป้องสถาบัน” ยังมีปัจเจกบุคคลที่ลงมือกระทำการด้วยตนเอง โดยแสดงตัวว่าไม่สังกัดกลุ่มใด ๆ รวมทั้งบางกรณีก็ไม่เปิดเผยตัวตนอีกด้วย เช่น กรณีผู้ใช้นามแฝงว่า “ไอแพด” ซึ่งทำการแจ้งความร้องทุกข์เอาผิดบุคคลตามมาตรา 112 จำนวนมากกว่า 15 ราย ที่จังหวัดร้อยเอ็ด โดยเขาเคลื่อนไหวและลงมือกระทำการต่างๆ ด้วยตนเอง เช่น แจ้งความเอาผิดกรณีสมบัติ บุญงามอนงค์ สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล ประวิตร โรจนพฤกษ์ หรือผู้แสดงความเห็นทั่วไปในเว็บไซต์ต่างๆ ในช่วงระหว่างปี 2553-2555¹⁰

ทั้งยังเริ่มปรากฏเว็บไซต์-เว็บเพจต่าง ๆ ที่นำเสนอเนื้อหาหรือนรงค์ปกป้องสถาบัน คอยรายงานให้ปิดกันเว็บไซต์ต่าง ๆ หรือมีบทบาทในการไล่ล่าบุคคลที่มีความเห็นแตกต่าง ยกตัวอย่างเช่น เพจ “ยุทธการลงทัณฑ์ทางสังคม” หรือชื่อภาษาอังกฤษว่า Social Sanction (SS) เป็นเพจที่สร้างขึ้นเมื่อปี 2553 มีจุดประสงค์เพื่อเสียบประจานผู้เห็นต่างหรือมีความคิดวิพากษ์วิจารณ์ต่อสถาบันกษัตริย์ หรือมีความเห็นทางการเมืองในแนวทางเสื้อแดง จากการสำรวจของเครือข่ายพลเมืองเน็ต (2555) พบว่า เคยมีผู้ถูกเสียบประจานนำข้อมูลส่วนตัวมาเผยแพร่โดยเพจดังกล่าวไม่ต่ำกว่า 40 คน ตลอด 3 ปีของการดำเนินไปของเพจนี้ ก่อนปิดตัวไปในปี 2556 มียอดถูกใจโดยผู้ใช้อยู่ที่ประมาณ 35,000 ราย

ในช่วงปี 2554 ถึงปี 2556 คาบเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของ กปปส. นั้น ได้ปรากฏกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองในประเด็นมาตรา 112 และการชูประเด็นปกป้องสถาบันกษัตริย์โดยตรงหลายกลุ่ม อาทิเช่น กลุ่มเสื้อหลากสี กลุ่มราษฎรอาสาปกป้องสถาบัน กลุ่มคนไทยรักแผ่นดิน กลุ่มทหารเสื้อพระราชากลุ่มสยามสามัคคี กลุ่มสยามประชาภิวัฒน์ กลุ่มรักพ่อภาคปฏิบัติ กลุ่มคนไทยผู้รักชาติ กลุ่มประชาชนทนไม่ไหว เป็นต้น กลุ่มต่างๆ ที่ดำเนินกันขึ้นในช่วงนี้ รัฐไม่ได้มีบทบาทในการจัดตั้งโดยตรงนัก โดยกลุ่มยังมีลักษณะขึ้นอยู่กับตัวบุคคลที่เป็นแกนนำค่อนข้างสูงและมีการระดมทรัพยากรอย่างจำกัด ทำให้ยังมีความสับสนเนื่องในการดำเนินการของแต่ละกลุ่มเท่าใด มีการแตกกระจายและตั้งกลุ่มใหม่ขึ้นมาเป็นระยะๆ ตามช่วงเวลาของความขัดแย้ง เช่น “กลุ่มเสื้อหลากสี” ที่มีนายแพทย์ดุลย์ สิทธิสมวงศ์ เป็นแกนนำ (สัมภาษณ์ 19 สิงหาคม 2555) กลุ่มนี้มีบทบาทในช่วงปี 2554-2555 มีการเคลื่อนไหวรวบรวมรายชื่อประชาชนที่คัดค้านการแก้ไขมาตรา 112 ยื่นต่อประธานรัฐสภา และมีบทบาทในการเคลื่อนไหวกดดันให้ดำเนินการต่อผู้ถูกกล่าวหาว่าหมิ่นประมาทกษัตริย์ฯ เช่น กรณีสมศักดิ์ เจียมธีรสกุล กลุ่มเสื้อหลากสีได้ชุมนุมกดดันมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้ดำเนินการ แม้ทางกลุ่มจะไม่เคยเข้าไปเป็นผู้แจ้งความร้องทุกข์ในคดีหมิ่นประมาทกษัตริย์ฯ โดยตรงก็ตาม

กรณี “กลุ่มราษฎรอาสาปกป้องสถาบัน” ที่มีวร ยสินธร เป็นแกนนำ กลุ่มนี้เริ่มแรกมีบทบาทในการจัดเวทีชุมนุมทุกๆ อาทิตย์บริเวณลานพระบรมรูปฯ รัชกาลที่ 6 เพื่อให้ความรู้เรื่องการปกป้องสถาบันกษัตริย์ในช่วงปี 2555 ต่อมาจึงได้เปลี่ยนแนวทางเป็นการจัดกิจกรรมเสวนาในห้องประชุม และจัดทำเอกสารเผยแพร่ให้ความรู้ นอกจากนั้นยังขยายกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ไปสู่เยาวชนและนักเรียน ต่อมาบทบาทในการร่วมชุมนุมกับองค์กรพิทักษ์สยาม และการเคลื่อนไหวของ กปปส. ตัววรเองยังมีบทบาทในการไปทำหน้าที่เบิกความเป็นพยานฝ่ายโจทก์ ในคดีมาตรา 112 หลายคดี เช่น คดีของสมยศ พุกผาสุขเกษมสุข หรือคดีของทอม ดันดี เป็นต้น แต่บทบาทการเคลื่อนไหวก็ค่อยๆ ลดลงในระยะต่อมา เนื่องจากกลุ่มยังขึ้นกับตัววรค่อนข้างมาก

อีกทั้งนอกจากกลุ่มต่างๆ ที่ทำงานณรงค์และเผยแพร่ข้อมูลผ่านเครือข่าย สื่อสังคมออนไลน์แล้ว ยังมี “สำนักข่าว” ฝ่ายขวาก็ส่วนหนึ่งที่บทบาทในการนำเสนอข่าวสารที่เน้นเรื่องการปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะ และทำการเผยแพร่ข้อมูลของบุคคลที่ถูกมองว่าแสดงออกเข้าข่ายมาตรา 112 ในเชิงลบค่อนข้างต่อเนื่องในช่วงหลายปีนี้ เช่น สำนักข่าวทีนิวส์ (ก่อตั้งปี 2550 และได้มีการพัฒนาเป็นช่องโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมในปี 2553) หรือสำนักข่าวเจ้าพระยานิวส์ (ก่อตั้งเมื่อปี 2556) ซึ่งเน้นนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับมาตรา 112 และผู้กระทำความผิดค่อนข้างมาก

กระทั่งระหว่างการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. ช่วงปลายปี 2556 เป็นต้นมา จนนำไปสู่การรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 ภายหลังกลุ่มขนาดเล็กที่เคลื่อนไหว ชูประเด็นปกป้องสถาบันกษัตริย์โดยตรงข้างต้นลดบทบาทลง ได้ปรากฏกลุ่มองค์กรประชาสังคมสำคัญที่มีบทบาทในการจัดตั้งระดมคนและดำเนินการเคลื่อนไหวในแนวทาง “ปกป้องสถาบัน” ได้ค่อนข้างต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ องค์กรเก็บขยะแผ่นดิน และชมรมคนรักในหลวง¹¹ ซึ่งทั้งสองกลุ่มองค์กรมีรายละเอียดที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

องค์กรเก็บขยะแผ่นดิน¹²

องค์กรเก็บขยะแผ่นดินก่อตั้งขึ้นในช่วงระหว่างการชุมนุมของกลุ่ม กปปส. ช่วงต้นปี 2557 ภายใต้การริเริ่มของพลตรี นายแพทย์เหรียญทอง แน่นหนา ผู้อำนวยการโรงพยาบาลมวกูฏวิวัฒน์ และเป็นผู้ร่วมชุมนุมของทั้งกลุ่มพันธมิตรฯ และ กปปส. ในช่วงความขัดแย้งทางการเมืองที่ผ่านมา¹³ โดยองค์กรเก็บขยะฯ มีการประชุมกันครั้งแรกเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2557 เพื่อหาทีมงานและทุนยาคความ อาสา ก่อนมีการแถลงเปิดตัวกลุ่มอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2557

องค์กรเก็บขยะฯ นิยาม “ขยะแผ่นดิน” ว่าหมายถึงผู้กระทำการอาชญากรรมร้าย หมิ่นพระบรมเดชานุภาพต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และผู้ให้การสนับสนุน คุ่มครอง ช่วยเหลือ รวมถึงที่พักพิงอาศัย และให้อาชีพการงาน ส่วนคำว่า “เก็บ” ไม่ใช่การสั่งฆ่าหรือไล่ล่า แต่เป็นการเฝ้าคนผิดมาดำเนินการตามกฎหมาย โดยกำหนดภารกิจสำคัญขององค์กรคือ “การเก็บขยะเพื่อปฏิรูปความสะอาดของแผ่นดิน” องค์กรเก็บขยะแผ่นดินกำหนดภารกิจขององค์กรอย่างชัดเจนว่า “ต่อต้านการหมิ่นเบื้องสูง” โดยจะช่วยงานราชการในการสืบค้นหาผู้กระทำความผิด และสร้าง “กองทัพบประชาชนพิทักษ์สถาบันกษัตริย์” แต่ไม่ใช่กองทัพที่ติดอาวุธ หรือองค์กรที่ยู่งให้คนฆ่ากัน

องค์กรเริ่มแรกมีลักษณะรวมศูนย์อยู่ที่นายแพทย์เหรียญทอง โดยได้ใช้งบประมาณส่วนตัวในการดำเนินการตั้งต้น และรูปแบบการรวมตัวไม่ได้มีการรับสมัครสมาชิกอย่างเป็นทางการ แต่มีอาสาสมัครเข้าร่วมงานในหน้าที่ต่าง ๆ แทน โดยองค์กรได้ระบุว่าเหตุที่ไม่มีการรับสมัครสมาชิก “เพราะผู้ที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างแท้จริง ล้วนแล้วแต่ถือว่าเป็นสมาชิกขององค์กรเก็บขยะแผ่นดินโดยอัตโนมัติ”

องค์กรเก็บขยะฯ ได้เข้าแจ้งความดำเนินคดีมาตรา 112 กับหลายบุคคล ก่อนข้างต่อเนื่อง เช่น นางสาวฉัตรวดี อมรพัฒน์ หรือ “โรส” (23 เมษายน 2557) นายมนูญ ชัยชนะ หรืออเนก ชานฟราน นายเสน่ห์ ถิ่นแสน หรือเพียงดิน รักไทย

นายชูพงศ์ ถีถ้วน นายอำนวย แก้วชมพู (19 มิถุนายน 2557) โดยแต่ละกรณี มีการรวบรวมพยานหลักฐานเข้ามอบแก่เจ้าหน้าที่ด้วย

องค์กรเก็บขยะระบุว่า ได้มีการจัดทำรายชื่อผู้เข้าข่ายกระทำผิดตามมาตรา 112 เอาไว้ และทยอยรวบรวมหลักฐานต่าง ๆ เพื่อดำเนินการโดยนอกจากการเข้าแจ้งความดำเนินคดี องค์กรยังเน้นการติดตามการดำเนินการของเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น การติดตามการดำเนินการสืบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เเร่งรัดการจับกุมผู้ต้องหาหรือเคลื่อนไหวกีดตันองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น องค์กรนี้มีบทบาทอย่างกระตือรือร้นในโลกออนไลน์จนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะการชี้เบาะแสหรือการระดมการโจมตีทางไซเบอร์ต่อบุคคล-เพจของผู้ที่มีความเห็นที่แตกต่าง

ชมรมคนรักในหลวง¹⁴

ชมรมคนรักในหลวงมีลักษณะแตกต่างจากองค์กรเก็บขยะ โดยมีการจัดตั้งฐานมวลชนกระจายไปยังต่างจังหวัดมากกว่า และมีการระดมมวลชนในโลกออนไลน์มากกว่าบนโลกออนไลน์ องค์กรนี้จัดตั้งขึ้นภายใต้การสนับสนุนของ “มูลนิธิบุคคลพอเพียง” ซึ่งเริ่มแรกก่อตั้งเป็น “คณะบุคคลพอเพียง” ตั้งแต่วันที่ 28 พฤศจิกายน 2554 มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อดำเนินการสนับสนุนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ก่อนจะมีการจดทะเบียนเป็นมูลนิธิเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2556 มูลนิธินี้มีนายทหารเกษียณอายุราชการหลายท่านเป็นผู้ร่วมก่อตั้งและเป็นกรรมการ เช่น พลโท ดร.ประสารโชค ธุระนุติ พลตรีสุรพัฒน์ จารุจินดา พลตรีประโยชน์ กาญจนินทร พลตรีสิโรจน์ นาคเสวีวงศ์ เป็นต้น โดยปัจจุบันมีพลโทผดุง นิเวศวรรณ เป็นประธานกรรมการของมูลนิธิ¹⁵ นอกจากนั้นยังมีพลเอกจิระศักดิ์ วัฒนาวงค์ เป็นประธานที่ปรึกษา โดยพลเอกจิระศักดิ์นั้นดำรงตำแหน่งเป็นรองผู้อำนวยการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์อีกด้วย

นอกจากการส่งเสริมการดำเนินการเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง มูลนิธินี้ยังกำหนดภารกิจของตนเองในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และร่วมกันถวายความจงรักภักดีในโอกาสสำคัญต่าง ๆ นำไปสู่การสนับสนุนให้เกิดการรวมตัวกันของประชาชน

คณะบุคคลพอเพียงได้เริ่มจัดตั้งชมรมคนรักในหลวงในจังหวัดต่าง ๆ ตั้งแต่ในปี 2555 เริ่มแรกมีจำนวน 14 จังหวัด ต่อมาในช่วงปี 2556-2557 ได้ค่อย ๆ ขยายไปยังจังหวัดต่าง ๆ ในทุกภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง โดยจนถึงเดือนพฤษภาคม 2558 มีชมรมคนรักในหลวงประจำอยู่ใน 46 จังหวัดทั่วประเทศ¹⁶

ข้อมูลของชมรมคนรักในหลวง ระบุถึงวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งไว้ 3 ประการ ได้แก่ หนึ่ง มุ่งจะสร้างพื้นที่ในการพบปะพูดคุยหรือแลกเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระราชกรณียกิจ และพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สอง สร้างศูนย์รวมของ “คนที่รักในหลวง” ให้ได้มีโอกาสรวมกันแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ ในโอกาสที่เหมาะสม รวมทั้งได้ร่วมกันต่อต้านพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลที่มุ่งร้ายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และสาม สนับสนุนให้สมาชิกได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ ชมรมยังยึดถือหลักการดำเนินการคือจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง และไม่แบ่งแยกประชาชนสีใด ๆ แต่ยินดีต้อนรับ “ทุกคนที่รักในหลวง”

สำหรับชมรมคนรักในหลวงในระดับจังหวัด เมื่อมีการก่อตั้งชมรมขึ้นในจังหวัดนั้น ๆ จะมีการจัดกิจกรรมเปิดตัวชมรม โดยมีการจัดพิธีมอบเสื้อตราสัญลักษณ์แก่สมาชิก พร้อมกล่าวถวายสัตย์ปฏิญาณว่าจะจงรักภักดี เชิดชูและปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยชีวิต การจัดอบรมและบรรยายพิเศษในหัวข้อต่าง ๆ เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและสถาบันพระมหากษัตริย์ หลังจากนั้นชมรมในแต่ละจังหวัดจะสามารถดำเนินกิจกรรม พร้อมทั้งจัดหาสมาชิกในพื้นที่ต่าง ๆ ด้วยตนเองต่อไปได้ โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นกิจกรรมอบรมสัมมนา การจัดทัศนศึกษา เยี่ยมชมศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ หรือการจัดให้มีกิจกรรมแสดงความจงรักภักดีในโอกาสวันสำคัญ รวมทั้งการสอดส่องความเคลื่อนไหวของกลุ่มคนที่สงสัยว่าจะเป็น “ภัยต่อสถาบันพระมหากษัตริย์” อีกด้วย

กิจกรรมเหล่านี้ของชมรมในหลายพื้นที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ และเครือข่ายชนชั้นนำภายในพื้นที่ ยกตัวอย่างเช่น กรณีชมรมคนรักในหลวงในจังหวัดเชียงใหม่ ได้จัดกิจกรรมเปิดตัวกลุ่มภายในมหาวิทยาลัย

เชียงใหม่ เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2557 มีรองผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานกิจกรรม และมีการแต่งตั้งประธานชมรมคือ รองศาสตราจารย์ธีระ วิสิทธิ์พานิช อดีตอาจารย์และคณบดีคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และยังมีศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ อังสิทธิ์ อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มาร่วมบรรยายในกิจกรรมเปิดตัว และรับตำแหน่งที่ปรึกษาของชมรมด้วย (ดูใน ผู้จัดการออนไลน์, 18 ตุลาคม 2557)

จะเห็นได้ว่าชมรมคนรักในหลวงมีการระดมทรัพยากรผ่านบุคลากร ในเครือข่ายข้าราชการ หรืออดีตข้าราชการ และมีการขยายฐานมวลชนไปได้กว้างขวาง กว่าเคลื่อนไหวก่อนหน้าบนพื้นที่โลกออนไลน์ ลักษณะสำคัญคือชมรมนี้ได้รับการ สนับสนุนการดำเนินงานจากกลไกรัฐ หรืออดีตชนชั้นนำในระบบราชการ แต่แสดงตน ว่าเป็นองค์กรที่เป็น “อิสระจากรัฐ” การระดมทรัพยากรในลักษณะนี้ช่วยให้เกิดความ ต่อเนื่องและความกว้างขวางในการดำเนินการ ทั้งในด้านบุคลากรและงบประมาณ¹⁷

กลุ่มพลเมืองที่มีพัฒนาการมาเป็นลำดับเหล่านี้ ได้เข้าไปมีปฏิบัติการทั้ง ด้านที่ให้ความร่วมมือกับรัฐ เช่น การเป็นอาสาสมัครในโครงการต่างๆ การให้ข้อมูล การแจ้งความร้องทุกข์ การไปเป็นพยานโจทก์เบิกความในศาล เป็นต้น หรือ ด้านที่กดดันหรือผลักดันรัฐให้ดำเนินการหรือไม่ดำเนินการ เช่น การยื่นหนังสือ หรือ ชุมนุมเรียกร้องต่อองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ เป็นต้น กระทั่งด้านที่ลงมือปฏิบัติการ ต่างๆ ด้วยตนเอง ในลักษณะที่เป็นยิ่งกว่ากลไกรัฐ เช่น การเสวนาให้ความรู้ การเผยแพร่แนวคิดกับเยาวชน การเรียกร้องให้ปิดกั้นสื่อ เป็นต้น ปฏิบัติการ จากแรงผลักดันทางอุดมการณ์ในกลุ่มและปัจเจกบุคคลเหล่านี้ มีส่วนย้อนกลับ ไปเพิ่มจำนวนการร้องทุกข์กล่าวโทษในคดีมาตรา 112 ให้มากขึ้นเรื่อยๆ อีกด้วย

อุดมการณ์และวาทกรรมที่ขับเคลื่อนขบวนการ

ลักษณะร่วมสำคัญของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่เคลื่อนไหว ในประเด็นเรื่องการ “ปกป้องสถาบัน”¹⁸ คือการมีลักษณะอุดมการณ์ความคิดพื้นฐาน หลักแบบราชาชาตินิยม และการขับเคลื่อนด้วยวาทกรรมทางการเมืองชุดหนึ่ง วาทกรรมชุดนี้เกี่ยวพันกับการนิยาม “สถานการณ์ทางการเมือง” การให้ความหมาย

กับ “ศัตรู” และการเคลื่อนไหวของตนเอง ซึ่งส่งผลไปถึงการให้ความชอบธรรมกับการเคลื่อนไหวของขบวนการ โดยอาจแยกเป็นประเด็นต่างๆ ได้แก่

- การนิยามขบวนการปักษ์ในฐานะ “ศัตรูของชาติ” หรือ “ภัยคุกคามต่อความมั่นคง” และการให้ภาพฝ่ายปักษ์ในลักษณะของ “ขบวนการล้มล้างสถาบัน” หรือ “ขบวนการล้มเจ้า” โดยลักษณะสำคัญของข้อหามาตรา 112 ในบริบทการเมืองปัจจุบันประการหนึ่ง คือผู้ที่ถูกกล่าวหาในข้อหานี้มักถูกให้ภาพลักษณ์ในลักษณะว่ามีความคิดหรือความต้องการในการ “ล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์” และเป็นส่วนหนึ่งของ “ขบวนการล้มเจ้า” การแสดงออกต่างๆ ที่เป็น “ความผิด” ถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายทางการเมืองที่ใหญ่กว่า โดยก่อนหน้านี้ผู้ถูกกล่าวหาจากมาตรา 112 ไม่ได้ถูกมองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของ “ขบวนการทางการเมืองที่มีการจัดตั้ง” มาก่อนมากนัก ผลของการเชื่อมโยงภาพลักษณ์ในลักษณะนี้ก่อให้เกิดบรรยากาศของความหวั่นกลัวหรือความเกลียดชังต่อ “ขบวนการ” เหล่านี้ อันนำไปสู่ทั้งความหวาดระแวงอันล้นเกิน และปฏิบัติการต่างๆ ภายใต้วาทกรรมการ “ปกป้องสถาบัน”¹⁹ ดังมุมมองของพลตรี นายแพทย์เหริญทอง แนนหนา องค์กรเก็บขยะแผ่นดิน ที่ให้นิยามผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดตามมาตรา 112 ว่า

“การหมิ่นพระบรมเดชานุภาพนั้นไม่ใช่แค่หมิ่น แต่เป้าหมายคือต้องการบั่นทอน เป็นการหมิ่นเพื่อบั่นทอนสถาบันพระมหากษัตริย์ เพื่อที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง จากที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขไปเป็นระบอบอื่น หรืออาจจะยังคงมีแต่อาจจะให้ไว้พระเกียรติยศ” (สยามรัฐรายวัน, 17 กุมภาพันธ์ 2558)

หรือคำอธิบายของบวร ยสินธร แกนนำกลุ่มราษฎรอาสาปกป้องสถาบัน (สัมภาษณ์เมื่อ 14 ธันวาคม 2555) ที่เสนอมุมมองถึงสาเหตุความขัดแย้งทางการเมืองของไทยและการวิพากษ์วิจารณ์สถานะบทบาทของสถาบันกษัตริย์ที่มีเพิ่มมากขึ้นว่าเหตุเพราะทั้งพันธมิตรเพื่อประชาธิปไตย และกลุ่มบุคคลที่อาศัยทักษิณ ต่างหวังที่จะล้มล้างสถาบัน พร้อมทั้งมีชาติมหาอำนาจอยู่เบื้องหลัง ที่ต้องการผลประโยชน์ในทรัพยากรต่างๆ จากการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองไทย

ภาพของ “ศัตรู” และ “ขบวนการล้มเจ้า” ในลักษณะต่างๆ ที่มีแนวโน้มจะใหญ่โตเกินจริงถูกนำมาผลิตซ้ำ (reproduction) ในการเคลื่อนไหวและการนำเสนอผ่านสื่อ จนกลายเป็นวาทกรรมการเมืองหลักอย่างหนึ่งในการใช้โจมตีประวัติกษัตริย์และการเมือง โดยสิ่งที่สำคัญกว่า “ขบวนการ” จะมีจริงหรือไม่ คือมีผู้คนจำนวนหนึ่งในสังคม “เชื่อ” (หรือแสดงออกว่าเชื่อ) ว่ามีอยู่จริง วาทกรรมนี้ได้กลายไปเป็นภาพแทนในการใช้อธิบายความจริง และลดทอนความซับซ้อนของความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองของฝ่ายตรงข้ามให้เหลือเพียงประเด็นเรื่อง “เอาเจ้าหรือล้มเจ้า” หรือ “จงรักภักดีหรือไม่จงรักภักดี” ขณะเดียวกันก็ถูกใช้ลดทอนความชอบธรรมของฝ่ายปรปักษ์ลง ทำให้สามารถนิยามผู้คนเหล่านั้นในลักษณะที่ลดทอนความเป็นมนุษย์ของเขาเอง เช่น ในฐานะ “ขยะ” เป็นต้น

การสร้างภาพเครือข่ายขบวนการให้ฝ่ายตรงข้าม ยังผลักดันให้เกิดความกลัวในหมู่พลเมืองด้วยตนเอง เนื่องจากสถาบันกษัตริย์ถูกสร้างให้สัมพันธ์กับอัตลักษณ์ของ “ความเป็นไทย” อย่างเข้มข้น นำไปสู่ความกลัวและความรู้สึกไม่มั่นคงต่อภัยคุกคามนี้ กล่าวได้ว่าอุดมการณ์ที่ถูกผลิตซ้ำอยู่เดิมในสังคม ผสมรวมกับการสร้างความรู้สึกวิตกกังวลต่อสถานการณ์ทางการเมืองและ “ภัยคุกคาม” ในปัจจุบัน มีส่วนผลักดันการเคลื่อนไหวของขบวนการฝ่ายขวา

- การอ้างถึงปฏิบัติการทางสังคมของขบวนการในลักษณะที่ปฏิเสธความเกี่ยวข้องกับการเมือง โดยกลุ่มหรือองค์กรฝ่ายขวาเหล่านี้จะนิยามกิจกรรมหรือการเคลื่อนไหวของตนในฐานะสิ่งที่ไม่ใช่เรื่องทาง “การเมือง” หรือไม่มีความเกี่ยวข้องของกลุ่มทางการเมืองใดๆ ดังคำแถลงขององค์กรเก็บขยะเมื่อวันที่ 23 มกราคม 2558

“องค์กรเก็บขยะแผ่นดิน ไม่ใช่องค์กรทางการเมือง หรือองค์กรป่าเถื่อนไล่ล่าชีวิตใคร ๆ หากแต่เป็นองค์กรของภาคประชาชนที่มีความกตัญญูรู้คุณ และจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และได้รวมตัวกันเป็นพลังแผ่นดินแห่งธรรมของอารยชนเพื่อต่อต้านขบวนการล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยที่ได้กระทำการบั่นทอนทำลายสถาบันพระมหากษัตริย์”²⁰

พื้นฐานวาทกรรมนี้สัมพันธ์กับสถานะของสถาบันกษัตริย์ที่ถูกให้ความหมายว่าอยู่ “เหนือการเมือง” ในลักษณะเป็นเรื่องของการอยู่เหนือการต่อสู้เพื่อเข้าครอบครองรัฐบาลและรัฐสภา อันถูกให้ความหมายว่าเป็น “การเมือง” ที่มีลักษณะข้อจลลสกรปรก พระราชกรณียกิจหรือพระราชอำนาจต่าง ๆ ของพระมหากษัตริย์จึงไม่ถูกเข้าใจเป็นเรื่องทาง “การเมือง” ไปด้วย (ดูใน ธงชัย วินิจจะกุล, 2548) การสร้างความหมายเช่นนี้เองทำให้การแสดงออกเพื่อปกป้องสถาบันถูกให้ความหมายว่าไม่เป็นเรื่องทาง “การเมือง” ไปด้วยเช่นกัน ทำให้การเคลื่อนไหวใน “การปกป้องสถาบันกษัตริย์” มีลักษณะ “บริสุทธิ์” ไม่เกี่ยวกับการแข่งขันแย่งชิงอำนาจในทาง “การเมือง” หรือไม่เกี่ยวกับความวุ่นวายในการเคลื่อนไหวทาง “การเมือง” ของกลุ่มเสื้อสีต่างๆ

ขณะเดียวกัน ทางฝ่ายรัฐในมุมมองของผู้กระทำการฝ่ายขวาเหล่านี้ยังมีแนวโน้มจะถูกมองว่าอยู่ภายใต้การครอบงำของฝ่าย “ระบอบทักษิณ” ทำให้ไม่จริงจังในการดำเนินการในการปกป้องสถาบัน ไม่มีการดำเนินการทางกฎหมายอย่างจริงจังต่อผู้ที่ “ละเมิดต่อสถาบัน” การแสดงตัวเป็นอิสระจากรัฐและไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองยังมีลักษณะเป็นการสร้างความชอบธรรมในการเคลื่อนไหวและการปฏิบัติการที่ไม่มีผลประโยชน์ไม่ได้อยู่ “ฝ่าย” หรือ “ข้าง” ทางการเมืองใด

- กลุ่มขบวนการเหล่านี้มักนำเสนอว่าเจ้าหน้าที่รัฐมักปล่อยปละละเลย ไม่มีการดำเนินการเอาผิดกับผู้ที่แสดงออกเข้าข่ายมาตรา 112 อย่างจริงจัง โดยคำอธิบายสำคัญหนึ่งที่ให้กับการกระทำรวมหมู่ในการเคลื่อนไหวปกป้องสถาบันกษัตริย์ คือ “ความรู้สึก” ว่าหน่วยงานรัฐไม่ได้ดำเนินการจริงจังในการเอาผิดกับ “ผู้กระทำผิด” หรือดำเนินการในการปกป้องสถาบัน ทำให้พลเมืองต้องรวมตัวกันลงมือปฏิบัติการด้วยตนเอง ยกตัวอย่างความเห็นของพลตรี นายแพทย์ เจริญทอง แนนหนา ที่เห็นว่า

“ก่อนรัฐประหาร การเอาจริงเอาจังกับผู้ที่กระทำผิดในการหมิ่นสถาบันไม่ได้ทำอย่างจริงจัง แต่กลับปล่อยปละ ละเลย เพิกเฉย ต้องบอกแบบนี้ว่า 10 กว่าปีที่ผ่านมา นอกจากเราไม่ใส่ใจ

ปล่อยปละละเลย ผู้มีอำนาจบริหารราชการแผ่นดินยังสนับสนุน
และให้ท้ายกลุ่มคนที่มีแนวคิดล้มล้างสถาบันอีกด้วย ยิ่งทำให้แย่”
(สยามรัฐรายวัน, 17 กุมภาพันธ์ 2558)

วาทกรรมลักษณะนี้ นำไปสู่การเคลื่อนไหวในลักษณะพยายามกดดัน
ให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการต่อเป้าหมายหรือฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง
โดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้น อีกทั้งมุมมองลักษณะนี้ ยังทำให้
ประชาสังคมในกลุ่มองค์กรเหล่านี้เห็นชอบกับการรัฐประหารครั้งล่าสุด ในด้านที่
คณะรัฐประหารมีการดำเนินการต่อผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามมาตรา 112
อย่างรุนแรงและกว้างขวาง

- การอธิบายการเคลื่อนไหวด้วยวาทศิลป์ของฝ่ายตรงข้าม โดยกลุ่ม
ฝ่ายขวามองว่ารัฐธรรมนูญการใช้มาตรา 112 ในฐานะเป็น “การคุ้มครอง
สิทธิมนุษยชนส่วนพระองค์” โดยเห็นว่าพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์นั้น
ไม่สามารถออกมาแสดงออกปกป้องตนเองได้ ทำให้ต้องมีผู้ปกป้อง “สิทธิ”
ของพระองค์แทน และกลุ่มเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะไม่แสดงตนว่าต่อต้าน
ประชาธิปไตย หรือสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยตรง แต่ใช้ชุดคำอธิบายของ
สิทธิมนุษยชนหรือประชาธิปไตยเอง ไปอธิบายความชอบธรรมของปฏิบัติการ
ของตนเองในอีกรูปแบบหนึ่ง ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของพลตรี นายแพทย์
เหรียญทอง แน่นหนา ที่มองว่า

“ผู้ที่อ้างว่าประสบภัยทางการเมืองแล้วขอลี้ภัยไปต่างประเทศ
ในความเป็นจริงแล้วไม่ใช่คนเหล่านี้หรอกที่ประสบภัย แต่ผู้ที่ประสบภัย
ทางการเมืองจริง ๆ คือพระเจ้าแผ่นดิน และพระบรมวงศานุวงศ์
พระมหากษัตริย์ไทยของเราดำรงอยู่ในทศพิธราชธรรม พระองค์
ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องใด ๆ ใครจะจับจำวังพระองค์ท่านก็นิ่งเฉย
พระองค์ไม่สามารถที่จะไปฟ้องพสกนิกรของพระองค์ท่านได้”
(สยามรัฐรายวัน, 17 กุมภาพันธ์ 2558)

ชุดวาทกรรมเหล่านี้ถูกนำเสนอผลิตซ้ำ และใช้สร้างอธิบายในการออกมกระทำการและเคลื่อนไหว “ปกป้องสถาบัน” ของกลุ่มองค์กรฝ่ายขวาเหล่านี้ ขณะเดียวกันก็มีส่วนสร้างความชอบธรรมให้กับปฏิบัติการกดดัน และปราบปราม ขบวนการฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองของตนอีกด้วย

การสร้าง ความกลัวกับการขยายกลไกรัฐของขบวนการฝ่ายขวา

“เบื้องต้นคือต้องจับพวกตัวเล็ก ๆ ต้องเล่นให้หนัก ออกข่าวให้หนัก จะได้ไม่มีการกระทำแบบนี้อีก โดยพวกตัวใหญ่ที่รู้จักอยู่แล้ว มันเล่นยาก ส่วนพวกที่มีพฤติกรรมกำกวมนั้น จะต้องใช้มาตรการต่อต้านทางสังคมกดดันเข้าไปอีก...” (พลตรี นายแพทย์เหริญทอง แน่นหนา สัมภาษณ์โดย ณัฐพร วีระนันท์ ในสำนักข่าวอิศรา, 17 เมษายน 2557)

ภายใต้บริบทที่ต่างออกไปจากช่วง 6 ตุลาคม 2519 ทั้งการขยายตัวของโลกาภิวัตน์ กระแสสิทธิมนุษยชน การจับตาสถานการณ์ในประเทศจากนานาชาติ และการแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสาร ทำให้การใช้ความรุนแรงโดยตรงกดปราบ ขบวนการคู่ปรปักษ์ยังเป็นยุทธวิธีที่มีต้นทุนสูงและยังไม่ถูกใช้มากนัก (แต่ก็สามารถนับการล้อมปราบที่ราชประสงค์เมื่อปี 2553 ว่าเป็นการตอบโต้ต่อการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงได้เช่นกัน) โดยยุทธวิธีสำคัญของขบวนการฝ่ายขวา ในช่วงปัจจุบัน คู่ขนานไปกับกระบวนการปลูกฝัง ตอกย้ำอุดมการณ์ราชาชาตินิยม คือการใช้กฎหมายมาตรา 112 เป็นเครื่องมือในการปราบปรามและหยุดยั้ง ขบวนการฝ่ายตรงข้าม พร้อม ๆ กับการใช้ปฏิบัติการลงทัณฑ์ทางสังคม

นอกจากปรากฏการณ์การเข้าแจ้งความดำเนินมาตรา 112 โดยปัจเจกบุคคล แล้วยังปรากฏการณ์ทำให้การดำเนินการทางกฎหมายเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนทางการเมือง โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวในลักษณะ “การแสดงพลัง” โดยเข้าแจ้งความ เอาผิดบุคคลเป้าหมายพร้อม ๆ กันในหลายจังหวัดในช่วงเวลาเดียวกัน ทำให้เกิดภาพ ในลักษณะพลังหนุนเสริมกันในหลายพื้นที่ แตกต่างจากการเข้าแจ้งความแบบปัจเจกบุคคลหรือการดำเนินการเองโดยเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น ในช่วงปลายเดือนเมษายน

2557 ชมรมคนรักในหลวงในพื้นที่ 8 จังหวัด ทั้งในชัยภูมิ นครราชสีมา นครสวรรค์ ขอนแก่น มหาสารคาม อุบลราชธานี เพชรบุรี และชุมพร รวมทั้งกลุ่ม กปปส. ที่จังหวัดสุรินทร์ ได้ทยอยเข้าแจ้งความดำเนินคดีกับนายวุฒิพงศ์ กชธรรมคุณ หรือ “โกตี” แกนนำกลุ่มแดงปทุมธานี หลังจากให้สัมภาษณ์กับสำนักข่าวต่างประเทศ VICE News มีเนื้อหาเข้าข่ายความผิดมาตรา 112 (ดูใน ประชาไท ออนไลน์, 28 เมษายน 2557)

ภาพชมรมคนรักในหลวง จังหวัดชุมพร เข้าแจ้งความ “โกตี” เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2557
(ที่มาภาพจาก: เพจชมรมคนรักในหลวง)

แม้แต่กรณีที่มีการแสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์วิจารณ์ต่อสถาบันกษัตริย์ โดยไม่เข้าข่ายความผิดตามกฎหมายก็ตาม กลุ่มขบวนการฝ่ายขวาเหล่านี้ก็ทำการแสดงพลังเคลื่อนไหวกดดัน เช่น กรณีรายการตอบโจทย์ทางช่องไทยพีบีเอส ในช่วงเดือนเมษายน 2557 ที่มีการจัดรายการพูดคุยเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยมีการเชิญสุลักษณ์ ศิวรักษ์ และสมศักดิ์ เจียมธีรสกุล มาพูดคุย นำไปสู่การเกิดกระแสต่อต้าน โดยชมรมคนรักในหลวงได้มีการชุมนุม

คัดค้านการออกอากาศของไทยพีบีเอส และแสดงจุดยืนปกป้องสถาบันกษัตริย์ ในหลายพื้นที่ทั่วประเทศพร้อมกัน เช่น ที่จังหวัดพิษณุโลก สระบุรี สงขลา ขอนแก่น เป็นต้น โดยในแต่ละที่ได้มีกลุ่มต่างๆ เช่น ลูกเสือชาวบ้าน อดีตนายทหาร อดีตข้าราชการในพื้นที่ต่างๆ เข้าร่วมด้วย (ดูรายงานข่าว ประชาไทออนไลน์, 7 เมษายน 2556) แรงกดดันต่างๆ เหล่านี้ ทำให้ภิญโญ ไตรสุริยธรรมา ผู้ดำเนินรายการตอบใจทย์เดิม ต้องลาออกในที่สุด

ภาพกิจกรรมเปิดตัวชมรมคนรักในหลวงจังหวัดเชียงใหม่ ที่คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2557
(ที่มาภาพจาก: เฟซบุ๊กเพจ “ชมรมคนรักในหลวง เชียงใหม่”)

นอกจากการชักกฎหมายเป็นเครื่องมือ ขบวนการเหล่านี้ยังใช้ปฏิบัติของการลงทัณฑ์ทางสังคมเป็นกลไกสำคัญ ซึ่งเกิดขึ้นทั้งในแบบ “การล่าแม่มด” ในโลกอินเทอร์เน็ต โดยผู้คนที่ไม่มีใครทราบว่าเป็นใครได้กระทำการเผยแพร่ข้อมูลภาพ และประวัติส่วนตัวของเป้าหมาย หรือ “เสียบบระจาน” ต่อสาธารณะ ข้อมูลทั้งที่จริงหรือเท็จก็ตามจะได้รับการเปิดเผยและส่งต่อให้เผยแพร่รับรู้ในวงกว้าง รวมถึง

สื่อมวลชนบางกลุ่มเอง ก็เข้าไปมีบทบาทการนำเสนอข่าวสารในลักษณะปลุกปั่น อารมณ์เกลียดชังของผู้คน หรือเผยแพร่ข้อมูลรายละเอียดของเป้าหมาย แม้แต่บุคลากรของรัฐ เช่น ครู อาจารย์มหาวิทยาลัย ก็กลายเป็นผู้ทำการเลือกปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินการเรื่องต่างๆ ด้วย (ดูกรณีก้านธูปที่ผู้เขียน ใช้เป็นกรณีตัวอย่างในวิทยานิพนธ์ นพพล อาษามาศ, 2556)

การลงทัณฑ์ทางสังคมยังเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันด้วยความรุนแรง ในระดับต่างๆ กัน โดยปัจเจกบุคคลที่แม้ไม่ได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มองค์กร แต่ก็ดำเนินการโดยแรงผลักดันของอุดมการณ์ และกระทำการไปในทิศทางเดียวกับการเคลื่อนไหวของขบวนการฝ่ายขวา ตั้งแต่การตีเตียนดำทั่วทั้งต่อหน้าและด้านหลัง การเลือกปฏิบัติ การคุกคาม การถูกดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาทกลับ การส่งจดหมาย หรือข้อความข่มขู่ การรวมกลุ่มกันต่อต้าน การทำร้ายโดยตรง การรวมประชาทัณฑ์ เป็นต้น อีกทั้งขบวนการเหล่านี้ยังขยายไปถึงครอบครัวหรือญาติมิตรของผู้ถูกกล่าวหาได้อีกด้วย

กล่าวได้ว่าปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มองค์กรเหล่านี้ได้เข้าไปทำหน้าที่เป็น “หน่วยของการควบคุมจับตา” (panopticon cell) ที่ทำงานอย่างกระตือรือร้น ให้แก่รัฐ (Katherine Bowie, 1997: 32) กลไกเหล่านี้ช่วยขยายขีดจำกัดและขอบเขต การทำงานของอำนาจรัฐออกไป ขณะเดียวกันก็สะท้อนถึงกรอบของ “ความเป็นรัฐ” และ “ประชาสังคม” ที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ง่าย โดย “ประชาสังคม” เองก็สามารถกลายเป็นส่วนหนึ่งของกลไกรัฐ และส่งผลให้พื้นที่ที่ถึงส่วนตัวอย่าง พื้นที่ออนไลน์ หรือพื้นที่ส่วนตัวในชีวิตประจำวันทั่วไป กลายเป็นส่วนหนึ่งของการเฝ้าระวังจับตา ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยและความหวาดระแวง ต่อพลเมืองด้วยกัน กระทั่งสร้างบรรยากาศของความกลัว อันส่งผลในการควบคุม บังการการแสดงออกของคนได้มากกว่าการควบคุมจับตาที่เกิดขึ้นจากรัฐเองเสียอีก ขบวนการเคลื่อนไหวฝ่ายขวาก็มีบทบาทหนุนเสริมซึ่งกันและกันกับรัฐ โดยเฉพาะ หลังรัฐประหาร 2557 ที่คณะรัฐประหารใช้อำนาจจัดการกับผู้เห็นต่างอย่างเข้มข้น ขึ้นไปอีก

การเพิ่มขึ้นของการเฝ้าระวังจับตาทั้งโดยรัฐและพลเมืองดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบต่อการหดแคบลงของปริณทณสาธารณะ (public sphere) ในสังคม ทำให้บรรยากาศการแสดงความคิดเห็นในการอภิปรายเสวนา การชุมนุม การเคลื่อนไหวทางการเมือง และแม้แต่ชีวิตประจำวัน ตกอยู่ภายใต้บรรยากาศของการจับตามอง (gaze) หรือการรู้สึกว่าจะถูกจับตามองมากยิ่งขึ้น นำไปสู่ความจำเป็นต้องระมัดระวังในการแสดงออก กระทั่งหวั่นเกรงจนต้องระงับยับยั้งการแสดงความคิดเห็นของตนเอง (self-censorship) แม้การกระทำนั้นจะไม่ผิดกฎหมายก็ตามที่

บทสรุป

ในทางทฤษฎี บทความนี้เห็นว่าจำเป็นต้องทบทวนเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม หรือแนวคิด “ประชาสังคม” เสียใหม่ โดยในหลายกรณีขบวนการประชาสังคมเองไม่ได้แยกขาด มีลักษณะเป็นอิสระ หรือมีตำแหน่งแห่งที่ซึ่งเป็นคู่ตรงข้ามกับรัฐไปเสียทั้งหมด หากแต่กลับเคลื่อนไหวและดำเนินการในลักษณะที่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐ กระทั่งเป็นยิ่งกว่ารัฐเองเสียอีก

บทความนี้ยังเสนอว่า ขบวนการเคลื่อนไหวฝ่ายขวา-อนุรักษนิยมที่ขับเคลื่อนด้วยวาทกรรม “ปกป้องสถาบันกษัตริย์” ในความขัดแย้งทางการเมืองไทยในช่วงที่ผ่านมา เกิดขึ้นในฐานะขบวนการโต้กลับต่อขบวนการเคลื่อนไหวของ “คนเสื้อแดง” และกระแสการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกของคนจำนวนมากในสังคมไทย ซึ่งเรียนรู้จากประสบการณ์ทางการเมืองในช่วงที่ผ่านมา นำไปสู่ความคิดทางการเมืองและการแสดงออกในลักษณะที่วิพากษ์วิจารณ์สถานะบทบาทของสถาบันกษัตริย์มากขึ้น กระตุ้นให้คนในกลุ่มที่ลึกลับฐานในสังคม (established group) และกลุ่มที่ได้เปรียบจากกระแสอุดมการณ์ชาตินิยมกระแสหลัก ออกมารวมตัวเคลื่อนไหว ในฐานะยุทธวิธีหนึ่งของการตอบโต้และพยายามหยุดยั้งการเติบโตของขบวนการเสื้อแดง

กลุ่มหรือองค์กรฝ่ายขวา-อนุรักษนิยมนี้มีพัฒนาการเป็นลำดับคู่ขนานไปกับการเคลื่อนไหวและแสดงออกของกลุ่มที่เป็นปรปักษ์ทางการเมือง เริ่มจากเคลื่อนไหวอย่างกระจัดกระจายในลักษณะปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มขนาดเล็กที่

ขึ้นอยู่กับแกนนำ พร้อม ๆ กับการพยายามดำเนินการจัดตั้งผ่านหน่วยงานของรัฐเองโดยตรง ไปสู่การมีลักษณะมีการรวมตัวจัดตั้งอย่างเป็นระบบและเป็นทางการมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ท่ามกลางการสนับสนุนของเครือข่ายทางสังคมของข้าราชการหรือนายทหารเกษียณอายุ แต่แสดงตัวในลักษณะเป็นกลุ่มที่เป็น “อิสระจากรัฐ” และเป็น “ภาคประชาสังคม” ขบวนการเหล่านี้ได้ใช้วาทศิลป์ของความกลัวและภัยคุกคามในการขับเคลื่อนให้เกิดการรวมตัว และยังนิยามการเคลื่อนไหวว่าไม่ได้เป็นเรื่องทาง “การเมือง” พร้อมกับอาศัยวาทกรรมสิทธิมนุษยชนมาเป็นวาทศิลป์ในการให้ความหมายกับการบังคับใช้มาตรา 112

การเพิ่มขึ้นของการกล่าวหาด้วยมาตรา 112 ในปัจจุบัน จึงเกิดขึ้นในฐานะเครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมืองประการหนึ่ง หากการดำเนินการตามกฎหมายโดยปกติซึ่งแยกขาดออกจากบริบทของสังคม เครื่องมือทางกฎหมายนี้ยังดำเนินไปพร้อมกับการใช้เครื่องมือทางสังคม อย่างการล่าแม่มด การเสียประจาน และการกดดันทางสังคม กระทำต่อบุคคลที่ถูกมองว่ามีความคิดเห็นที่แตกต่างจากกลุ่มฝ่ายขบวนการของตนเอง ซึ่งสร้างความหวาดกลัวให้เกิดขึ้น นำไปสู่การระงับยับยั้งการแสดงความคิดเห็นของตนเอง (self-censorship) แม้การกระทำนั้นจะไม่ผิดกฎหมายก็ตาม

แต่คำถามสำคัญคือ บริบทในช่วงปัจจุบันแตกต่างจากบริบทช่วงเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ที่การจัดตั้งมวลชนฝ่ายขวาสามารถประสบความสำเร็จในการปราบปรามและหยุดยั้งการเติบโตของขบวนการนักศึกษาและฝ่ายซ้ายเอาไว้ได้ แต่ในสถานการณ์ปัจจุบัน หลังรัฐประหาร 2557 เมื่อรัฐไทยกับขบวนการฝ่ายขวากลับมาบรรจบกันทางอุดมการณ์ ทำให้การใช้อำนาจภายใต้วาทกรรม “ปกป้องสถาบัน” ดำเนินไปในลักษณะที่เป็นการใช้อำนาจดิบของรัฐกดปราบทางการเมืองอย่างรุนแรงมากยิ่งขึ้นไปอีก ปฏิบัติการของรัฐและขบวนการฝ่ายขวาเหล่านี้จะสำเร็จหรือล้มเหลว และจะส่งผลอย่างไรต่ออนาคตทางการเมืองของไทยท่ามกลางบริบทโลกาภิวัตน์ กระแสเสรีนิยมประชาธิปไตยในระดับสากล และความเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์และจิตสำนึกทางการเมืองของผู้คนจำนวนมากในสังคมไทย

เชิงอรรถท้ายบท

- 1 บทความนี้ปรับปรุงและเพิ่มเติมจากวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทของผู้เขียน ในหัวข้อ “การประกอบสร้างความกลัว และการเมืองว่าด้วยการบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112” ผู้เขียนขอขอบคุณ อาจารย์ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี ที่ปรึกษาของวิทยานิพนธ์ อาจารย์สมชาย ปรึกษาศิลปกุล อาจารย์อานันท์ กาญจนพันธุ์ และอาจารย์ยุกติ มุกดาวิจิตร กรรมการร่วมของวิทยานิพนธ์ ในส่วนความผิดพลาดใดๆ จากงานชิ้นนี้เป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว
- 2 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปัจจุบันเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายข้อมูลของศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน
- 3 ในทางกฎหมาย ไม่ได้มีข้อหา “หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ” หรือ “หมิ่นเบื้องสูง” อยู่ในตัวบทแต่อย่างใด แต่คำเรียกเหล่านี้ถูกใช้กันโดยทั่วไป โดยมีฐานจากความเข้าใจทางสังคมและวัฒนธรรมไทยมากกว่า ทั้งนี้ มาตรา 112 ระบุว่า “ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี”
- 4 แม้จะมีบางกรณีที่ขบวนการที่เรียกรวมๆ ว่า “คนเสื้อแดง” เอง uly ใช้ข้อหา มาตรา 112 นี้ กล่าวหาและดำเนินการกับฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง แต่ก็อยู่ในสัดส่วนและปริมาณไม่มากนักเมื่อเทียบกับกรณีที่ฝ่ายอนุรักษ์นิยมใช้ดำเนินการกับบุคคลที่มีความเห็นแตกต่าง
- 5 มีการแปล counter-movement ในภาษาไทยไว้หลายคำ เช่น ขบวนการต่อต้าน หรือขบวนการโต้กลับ ในบทความนี้เลือกใช้คำว่า “ขบวนการโต้กลับ”
- 6 ผู้เขียนตระหนักว่าภายในขบวนการเสื้อแดงเองก็มีความหลากหลายของความคิดทางการเมือง ทั้งกลุ่มที่นิยมในตัวบุคคล กลุ่มที่นิยมนโยบายของพรรค กลุ่มที่มีอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยและเห็นปัญหาเรื่องสถานะบทบาทของสถาบันกษัตริย์ รวมไปถึงกลุ่มปัญญาชนหรือกลุ่มเคลื่อนไหวที่ไม่ได้นิยามตนเองเป็นเสื้อแดง แต่มีความเห็นอกเห็นใจและสนับสนุนในทางหลักการต่อการต่อสู้ของขบวนการ ขณะที่สัดส่วนของแต่ละกลุ่มจะมากน้อยเพียงใด ยังเป็นสิ่งที่ยากจะประเมินได้อย่างแม่นยำ

- 7 แต่ทั้งนี้ การรวมกลุ่มและขับเคลื่อนมวลชนของฝ่ายขวาในปัจจุบัน เป็นเพียงยุทธวิธีหนึ่งของการตอบโต้ต่อการเติบโตของ “ขบวนการเสื้อแดง” ชนชั้นนำยังใช้ยุทธวิธีอื่นๆ ต่อสู่ทางการเมืองไปด้วย ทั้งการรัฐประหาร การจัดตั้งหน่วยงานของรัฐมาตอบโต้ หรือการเคลื่อนไหวในลักษณะที่ซูเปอร์เดินต่างๆ กว้างขวางกว่าเรื่องการปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นต้น
- 8 เหตุการณ์สำคัญคือเหตุการณ์เสด็จพระราชดำเนินของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในงานพระราชทานเพลิงศพของนางสาวอังคณา ระดับปัญญาวุฒิ หนึ่งในผู้ชุมนุมกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2551 สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล (2553) ประเมินว่าปรากฏการณ์นี้สร้าง “คลื่นแห่งความตกใจ” (shock wave) ทางการเมืองอย่างกว้างขวาง และกลายเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งในการสร้างจิตสำนึกและอัตลักษณ์ของ “ความเป็นเสื้อแดง” ที่มีลักษณะถึงรากมากขึ้น
- 9 น่าสังเกตว่าเกิดขึ้นภายหลังเหตุการณ์ความรุนแรง 10 เมษายน 2553 การประกาศ “แผนผังลี้ลับสถาบัน” ของ ศอฉ. และยังคงอยู่ระหว่างการชุมนุมใหญ่ของคนเสื้อแดง
- 10 ผู้เขียนเคยติดต่อขอพูดคุยกับผู้ใช้นามแฝงว่า “I pad” (ไอแพด) หรือชื่อจริงคือ “วิพุธ สุขประเสริฐ” อาศัยอยู่ที่จังหวัดร้อยเอ็ด ระหว่างการทำวิทยานิพนธ์ แต่เขาปฏิเสธการให้สัมภาษณ์ใดๆ โดยให้เหตุผลว่าไม่มีประโยชน์และไม่มี ความหมายที่จะพูดคุยกัน สามารถดูเรื่องราวของผู้ใช้นามแฝงคนนี้ได้ในรายงาน พิเศษของประชาไทออนไลน์ (9 ธันวาคม 2554)
- 11 จนถึงปัจจุบันในเพจเฟสบุ๊คขององค์กรเก็บขยะแผ่นดิน มีผู้ติดตาม 213,684 ราย ขณะที่เพจชมรมคนรักในหลวงมีผู้ติดตาม 1,858,462 ราย (เข้าดูเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2558) นอกจากนั้นยังมีเพจชมรมคนรักในหลวงนี้ของจังหวัดต่างๆ แยกต่างหากออกไปอีกด้วย
- 12 สรุปรียบเรียงจาก สำนักข่าวอิศรา (17 เมษายน 2557, 19 เมษายน 2557, 20 เมษายน 2557), สยามรัฐ (17 กุมภาพันธ์ 2558) และเพจองค์กรเก็บขยะแผ่นดิน (<https://www.facebook.com/thaigoldmedal>)

- 13 พลตรี นายแพทย์เหรียญทอง มีตำแหน่งสุดท้ายในราชการทหารคือผู้อำนวยการกองยุทธการทหารบก ก่อนลาออกจากราชการเมื่อปี 2550 และเริ่มเป็นที่รู้จักในทางสาธารณะในช่วงระหว่างการชุมนุมของ กปปส. โดยการนำทีมแพทย์และพยาบาลของโรงพยาบาลเข้ามาดูแลผู้ชุมนุม และยังโพสต์ถึงการสนับสนุนอาหาร น้ำดื่ม ห้องน้ำ และที่จอดรถภายในโรงพยาบาลให้กับผู้ร่วมชุมนุม
- 14 ประมวลและเรียบเรียงจากข้อมูลในเว็บไซต์ชมรมคนรักในหลวง <http://welovethaiking.com/>
- 15 พลโทผดุง นิมเศวรรณ เคยร่วมกับพลโทพิทยา วิมะลิน เข้าแจ้งความดำเนินคดีกับสุลักษณ์ ศิวรักษ์ ตามข้อหามาตรา 112 เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2557 โดยอ้างว่าสุลักษณ์ได้กล่าวหมิ่นพระบรมเดชานุภาพอดีตพระมหากษัตริย์ คือ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช หลังจากกร่วมอภิปรายที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2557 (ดูใน ผู้จัดการออนไลน์, 18 ตุลาคม 2557)
- 16 ข้อมูลจากเว็บไซต์ของชมรมคนรักในหลวง <http://welovethaiking.com/>
- 17 ผู้เขียนยังไม่พบข้อมูลเรื่องงบประมาณการดำเนินการของมูลนิธิบุคคลพอเพียงที่ใช้ในการจัดตั้งและสนับสนุนกิจกรรมชมรมคนรักในหลวงในจังหวัดต่าง ๆ
- 18 ผู้เขียนตระหนักว่า ในขบวนการเคลื่อนไหวทั้งสองฝ่ายมีความหลากหลายภายในทั้งในแง่อุดมการณ์ความคิด และการเลือกใช้ยุทธวิธี เช่น ในฝ่ายอนุรักษ์นิยมเองก็มีกลุ่มที่เห็นว่าควรปกป้องสถาบันกษัตริย์เอาไว้ แต่ก็ควรเปิดให้มีการอภิปรายถกเถียงกันได้อย่างสงบสันติ โดยวาทกรรม “ปกป้องสถาบันกษัตริย์” ในปัจจุบันถูกทำให้เป็นเรื่องการใช้อำนาจหมายปราบปรามกลุ่มคนที่วิพากษ์วิจารณ์สถาบันอย่างรุนแรง ทั้งที่ไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องเดียวกัน
- 19 คู่มือพัฒนาการการสร้างภาพ “ขบวนการล้มเจ้า” ในบริบทความขัดแย้งทางการเมืองช่วงต่าง ๆ ก่อนรัฐประหาร 2557 ในงานวิทยานิพนธ์ของผู้เขียน นพพล อาษามาต (2556)
- 20 แถลงการณ์ขององค์กรเก็บขยะแผ่นดิน ในโอกาสเข้ายื่นหนังสือเปิดผนึกประท้วงต่อสถานเอกอัครราชทูตนิวซีแลนด์ประจำประเทศไทย เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2558 ประท้วงในกรณีที่ดินนิวซีแลนด์ให้ที่พำนักอาศัยแก่เอกภพ หรือ “ตั้ง อาชีวะ” ผู้ถูกกล่าวหาในคดีมาตรา 112

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- เครือข่ายพลเมืองเน็ต. 2555. รายงานประจำปีเครือข่ายพลเมืองเน็ต เสร็จภาพ และวัฒนธรรมอินเทอร์เน็ตไทย พ.ศ.2554. กรุงเทพฯ: มูลนิธิไฮนริค เบิลล์.
- ธงชัย วินิจจะกุล. 2548. ข้ามให้พ้นประชาธิปไตยแบบหลัง 14 ตุลาคม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ 14 ตุลา.
- ธงชัย วินิจจะกุล. 2551. “อนาคตการศึกษาเรื่องรัฐในสังคมไทย”. ใน รัฐจากมุมมองของชีวิตประจำวัน 1. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- นพพล อาขามาส. 2556. การประกอบสร้างความกลัว และการเมืองว่าด้วยการบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. 2551. “ขบวนการต่อต้านในระยะเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย: ขบวนการฝ่ายขวาไทยหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาฯ,” วารสารฟ้าเดียวกัน 6(2): 88-115.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. 2552. กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม. เชียงใหม่: มูลนิธิไฮนริค เบิลล์.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี และคณะ. 2556. *Becoming Red: กำเนิดและพัฒนาการเสื้อแดงในเชียงใหม่*. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อภิชาติ สถิตนิรามัย. 2553. “เสื้อแดงคือใคร: มีอบเดิมเงินไพร่ หรือชนชั้นกลางใหม่กับทางแพร่งสังคมไทย”. ใน *Red Why: แดงทำไม*. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์โอเพ่นบุ๊กส์: หน้า 14-35.
- อุเชนทร์ เชียงเสน. 2554. “กำเนิด ‘เสื้อแดง’ ในฐานะขบวนการได้กลับ,” วารสารฟ้าเดียวกัน 9(3): 122-154.

ภาษาอังกฤษ

Bowie, Katherine A. 1997. *Rituals of National Loyalty: An Anthropology of the State and the Village Scout Movement in Thailand*. New York: Columbia University Press.

Kathleen M. Blee and Kimberly A. Creasap. 2010. "Conservative and Right-Wing Movement," *Annual Review of Sociology* 36: 269-86.

สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

ประชาไทออนไลน์. 2554. "รายงานพิเศษ: สถิติที่น่าสนใจของการใช้มาตรา 112 โดย 'Ipad' และ สภ.ร้อยเอ็ด". <http://www.prachatai.com/journal/2011/12/38257>, 9 ธันวาคม 2554.

ประชาไทออนไลน์. 2556. "ชมรมคนรักในหลวง เคลื่อนใหญ่ประณาม 'ตอบโจทย์-ไทยพีบีเอส' ด้านแก้ม.112". <http://www.prachatai.com/journal/2013/04/46137>, 7 เมษายน 2556.

ประชาไทออนไลน์. 2557. "'ชมรมคนรักในหลวง' 8 จังหวัด ทอยฟอง ม.112 'โกตี'". <http://www.prachatai.com/journal/2014/04/52919>, 28 เมษายน 2557.

ประชาไทออนไลน์. 2558. "'องค์กรเก็บขยะแผ่นดิน' ประท้วงหน้าสถานทูตนิวซีแลนด์ จัทบวนให้ที่พำนัก 'ตั้ง อาชีวะ'". <http://www.prachatai.com/journal/2015/01/57557>, 23 มกราคม 2558.

ผู้จัดการออนไลน์. 2557. "เชียงใหม่เปิดตัว 'ชมรมคนรักในหลวง' ประกาศขัดแย้งหยุดปกป้องสถาบัน". <http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9570000120045>, 18 ตุลาคม 2557.

ผู้จัดการออนไลน์. 2557. "2 พล.ท. แจ้ง ดร. จัป 'สุลักษณ์ ศิวรักษ์' ขึ้นมโนสมเด็จพรนเรศวร". <http://www.manager.co.th/Home/ViewNews.aspx?NewsID=9570000119894>, 18 ตุลาคม 2557.

สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. 2553. “ปัจฉิมลิขิต บทความ ‘พระบารมีปกเกล้า: พระสุรเสียงราชินีบนเวทีพันธมิตร’”. <http://somsakwork.blogspot.com/2011/04/blog-post.html>.

สยามรัฐรายวัน. 2558. “สัมภาษณ์พิเศษ ‘พล.ต.นพ.เหรียญทอง แน่นหนา’ ‘พิทักษ์สถาบัน’ ภารกิจบนป่า ที่ทำด้วยหัวใจ”. <http://chaoprayanews.com/blog/article/2015/02/17/>, 17 กุมภาพันธ์ 2558.

สำนักข่าวอิศรา. 2557ก. “เปิดโครงสร้าง ‘องค์กรเก็บขยะแผ่นดิน’ กับภารกิจจัด ‘คนหมิ่นสถาบันฯ’ โดย ญัฐพร วีระนันท์”. <http://www.isranews.org/isranews-scoop/item/28679>, 17 เมษายน 2557.

สำนักข่าวอิศรา. 2557ข. “นพ.เหรียญทอง แน่นหนา: ผมเป็นคนธรรมดาไม่ใช่พ่อพระ (1)”. <http://www.isranews.org/thaireform-other-news/item/28555-interview.html>, 19 เมษายน 2557.

สำนักข่าวอิศรา. 2557ค. “นพ.เหรียญทอง แน่นหนา: ‘เรื่องระหว่างผิดกับถูก ผมคงอยู่เฉยๆ ไม่ได้’”. <http://www.isranews.org/thaireform-other-news/item/28556-interview2.html>, 20 เมษายน 2557.